दगास्थि स्यात् जन्त्वेकैकं तथा कनु" याज्ञ० यज्ञोऽसयोः सन्धिः जन्तुः" मिता० "जन्तुजन्तुगतान् करोति च विशेषतः" सुश्रु० "जन्तुदेशे भृगं वीरो व्यधासीदद्भुते तदा" भा० व० १७अ० । स्वार्थे-क तत्रार्थे चन्द्रत्ना० ।

जन्त्वश्मक न० जन्तुरूपमश्मकम् । शिलाजतुनि राजनि० ।

जन जनने जुहो० पर० अक० सेट् घटा० । जजन्ति । अजनीत् अजानीत् घटा० । जनयति जनितः वि-अति परस्परजनने आत्म० । व्यतिजजने । सार्वधातुकसंज्ञोरिट् व्यतिजज्ञिषे व्यतिजज्ञिध्वे

जन जनने दि० आ० अक० सेट् जायते अजनि अजनिष्ट । जजान जज्ञतुः ईदित् । जातः । घटा० । जनयति । उभयोरपि उपसर्गात् परयोस्तत्तदुपसर्गद्योत्यार्थयुक्तजनने तत्र ।

अति-अतिक्रम्य जनने सक० ।

अधि+आधिक्येन जनने । आधिपत्येन जनने च "तेजस एव तदध्यापोजायन्ते । "ब्राह्मणोजायमानोऽपि पृथिव्यामधिजायते" मनुः ।

अनु+ पश्चाज्जनने अक० । "पुत्रिकायां सुतायां च यदि पुत्रोऽनुजायते" मनुः । पश्चादुत्पन्त्या साऽगत्र करणे सक० । "असौ कुमारस्तमतोऽनुजातश्चिरिष्टपस्येव पतिं जयन्तः" रघु० ।

सम्+अनु+सम्यगनुजनने सक० "पितॄन् समनुजायन्ते नरा मातरमङ्गनाः" रामा० अयो० ३५।२६।

अभि+अभिलक्ष्यीकृत्य जनने सक० "भवन्ति सम्पदं दैवीमभिजातस्य भारत !" । "अज्ञानञ्चाभिजातस्य पार्थ ! सम्पदमासुरीम्" गीता । सम्यग्जनने आभिमुख्येन जनने अक० "शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते" "कामात् क्रोधोऽभिजायते" गीता ।

प्रति+प्रतिरूपजनने अक० । "प्रजापतिश्चरसि गर्भे त्वमेव प्रतिजायसे प्रश्नो० ।

वि+विशेषेण जनने विरुद्धजनने विकारे च "पतिना रहिता तस्मात् पुत्रं देवी व्यजायत" रामा० आदि० ७०अ० । गर्भमोचने सक० "यूनां मक्षा प्रथमं विजज्ञतः" ऋ० ९।६८।५। "पशुस्तिष्ठन् गर्भं धृत्वानुप विश्य विजायते" शत० ब्रा० ७।४।१।१। "काममाविजनितोः सम्भवेम" तै० सं० ३।५।१।५ "तस्मात् व्यजायत" रामा० बा० १।७०। "यक्षी पुत्रं व्यजायत" वा २७।८।

जन पु० जन-अच् । १लोके "जनस्तुषाराञ्जनपर्वताविव" भाव: २महर्लोकादूर्द्ध्वलोके ३असुरभेदे च जनार्द्दनः । तल्लोकप्राप्तिहेतुकथनं भूमेरुच्चतोक्तिश्च "इत्थं कथं कथयतोर्भगवद्गणयोः प्रिये !। क्षणार्द्धेन विमानं तज्जनलोकं निनाय तान् । निवसन्त्यमलायत्र मानसाः ब्रह्मणः सुताः । सनन्दनाद्या योगीन्द्रा सर्वे तेऽप्यूर्द्ध्वरेतसः। अन्ये तु योगिनोऽपे वै रुद्रस्वनद्वह्मचारिणः । सर्व्वद्वन्द्वविनिर्मुक्तास्ते वसन्त्यत्र निर्मलाः । महर्लोकः स्थितेरूर्द्ध्वमेककोटिप्रमाणतः । कोटिद्वये तु संख्यातो जनो भूलोकतोजनैः" काशी० ख० ।

जनक पु० जन-णिच्-ण्वुल् । १पितरि अमरः "शुध्येत्तु जनकस्त्रिभिः" शु० त० । २उत्पादके त्रि० "जन्यानां जनकः कालो जगतामाश्रयोमत भाषा० "३उपस्मृतिकारके ४ऋषिभेदे जतूकर्णशब्दे दृश्यम् निमिवंशजाते ४ विदेहनृपभेदे । इक्ष्वाकुवंश्यनिमिवसिष्ठयोरन्योन्यशापात् विदेहताप्राप्तौ वसिष्ठस्य देहप्राप्तिशङ्का रामा० उत्त० ५६ अ० । निमेर्जनकोत्पत्तिकथोक्ता यथा "दृष्ट्वा विदेहं राजानमृषयः सर्व एव ते। तद्वृतं याजयामासुर्वसुदीप्तां मनीषिणः । तद्वृतं देहं नरेन्द्रस्य रक्षन्ति स्म द्विजोत्तमाः । गन्धैर्माल्यैश्च वस्त्रैश्च पौरभृत्यसमन्विताः । ततो यज्ञे समाप्ते तु भृगुस्तमेदमब्रवीत् । आनयिष्याम्यहं चेतस्तुष्टोऽस्मि तव पार्थिव ! । सुप्रीताश्च सुराः सर्वे निमेश्चेतस्तदाऽब्रुवन् । वरं वरय राजर्षे क्व ते चेतोनिरुध्यताम् । एवमुक्तः सुरैः सर्वैर्निमेश्चेतस्तदाऽब्रवीत् । नेत्रेषु सर्वभूतानां वसेयं सुरसत्तमाः !। यादृमिश्चैव विबुधानिमेश्चेतस्तदाब्रुवन् । नेत्रेषु सर्वभूतानां वायुभूतश्चरिष्यसि । त्वत्कृते निमिषिष्यन्ति चक्षूंषि पृथिवीपते !। वायुभूतेन चरता विश्रामार्थं सुदुर्लभः । एवमुक्त्वा तु विबुधाः सर्वे जग्मुर्यथागतम् । ऋषयोऽपि महात्मानो निमेर्देहं समाहरन् । अरणिन्तत्र निक्षिप्य मथनञ्चक्रुरोजसा । मन्त्रहोमैर्महात्मानः पुत्रहेतोर्निमेस्तदा । अरण्यां मथ्यमानायां प्रादुर्भूतो महातपाः । मथनान्मिथिरित्याहुर्जननाज्जनकोऽभवत् । यस्माद्विदेहात्संभूतोवैदेहस्तु ततः स्मृतः । एवं विदेहराजश्च जनकः पूर्वकोऽभवत् । मिथिर्नाम महातेजास्तेनायं मैथिलोऽभवत् । इति सर्वमशेषतो मया कथितं संभवकारणन्तु सौम्य । नृपपुङ्गवः शापजं द्विजस्य द्विजशापाच्च यदद्भुतं नृपस्य" ।

५शम्बरासुरपुत्रभेदे । "सैनस्तस्योऽतिसैनश्च शमको जन-